
PROMĚNY HABITU ALŽÍRSKÝCH MIGRANTŮ HABITUS CHANGES OF ALGERIAN MIGRANTS

Tereza Hyánková¹

Imigrace z muslimských zemí se v současné Evropě stala jedním z nejžhavějších politických témat. Alžírskou migraci do Evropy lze přitom chápat jako symptomatickou - jde o nejstarší masivní moderní migraci z muslimské země do Evropy a vznikla jako důsledek vlivu kolonialismu na kolonizovanou společnost. Předložený text si klade za cíl zkoumat proměny habitu alžírských migrantů. Zabývá se tím, jak se emigrace z Alžírska od svých počátků do dnešních dnů změnila, konkrétně, jak a proč se proměnily věk, gender, sociální a rodinný statut emigrantů, modely jejich chování, představy o emigraci, jejich aspirace, destinace a důvody emigrace. Vychází přitom jak z odborné literatury, tak z vlastního terénního výzkumu ve Francii, v České republice a v Alžírsku.²

Algerian migration to Europe can be understood as symptomatic – it is the oldest massive modern migration from a Muslim country to Europe that arose as a result of an impact of colonialism on a colonized society. The objective of this paper is to examine the transformation of Algerian emigrants' habitus. It describes the changes in Algerian emigration from its beginnings to the present. That is how and why the emigrants' age, gender, social and family status, behaviour models, visions of their emigration, aspirations, destinations and reasons for emigration has changed. The text is based on social scientific sources and the author's own fieldwork in Algeria, the Czech Republic and France, as well.

Key words: International migration; migrants; Algeria; Europe; habitus changes
JEL : F22, F54, J15

1 ÚVOD

Imigrace z muslimských zemí se v současné Evropě stala jedním z nejžhavějších politických témat. Významně ovlivňuje výsledky voleb v jednotlivých

---

¹ PhDr. Tereza Hyánková, PhD. Katedra sociálních věd, Univerzita Pardubice, Studentská 95, 53210 Pardubice, Česká republika, e-mail: thyankova@upce.cz.

PhDr. Tereza Hyánková, PhD. je sociální antropoložka. Působí na Katedře sociálních věd Univerzity Pardubice v České republice. Zabývá se historií a současností alžírské migrace do Evropy, antropologií Magrebu, teoriemi migrace, etnicity, nacionalismu, transnacionalismu a antropologií kolonialismu, postkolonialismu a postkomunismu.

² Tento text vznikl s podporou Grantové agentury ČR; grant *From Algeria to the Future: Transnational Perspective on Kabyle Immigration to the Czech Republic*; č. P404/11P234.

evropských zemích, rozdílné názory na přístup k ní rozdělují Evropskou unii a strach z ní dokonce ohrožuje samotné principy, na kterých je Evropská unie postavená. Odborné studie a diskuze pomáhající porozumět otázce historie a současnosti migrace z muslimských zemí do Evropy jsou tak dnes potřebné více než kdy jindy.

Alžírskou migraci do Evropy lze přitom chápat v mnoha ohledech za symptomatickou - jedná se o nejstarší masívní moderní emigraci z muslimské země do Evropy. Vznikla stejně jako mnoho pozdějších migračních vln ze zemí „třetího světa“ do Evropy jako důsledek vlivu kolonialismu na kolonizovanou společnost. Následkem masívního vyvlastnění půdy ve prospěch evropských usedlíků byli alžírští venkované připraveni o svou ekonomickou nezávislost a byli nuceni nabízet svou pracovní sílu evropským kolonizátorům v kolonii a později i v metropolitní Francii. Alžírská pracovní migrace mužů přitom byla dlouhou dobu ve Francii podporovaná jako zdroj levné pracovní síly, přičemž si jak Alžírsko jako země emigrace, tak Francie jako země imigrace dlouhou dobu udržovaly mýtus návratu (cf Anwar 1979) - tedy přesvědčení, že se migranti po letech aktivního pracovního života v emigraci „vrátí zpátky domů“. Alžírskou emigraci do Evropy lze chápat jako migraci ideálního typu ve weberovském smyslu také z hlediska sociologického studia jednotlivých generací potomků migrantů a jejich přístupu k islámu.

Předložený text si klade za cíl představit čtenáři proměny habitus alžírských emigrantů. Habitus přitom chápu dle Bourdieua jako soubor dispozic získaných v procesu socializace. Je nevědomý a aktérem nereflektovaný. Podněcuje aktéry k určitému jednání a určuje schémata vnímání, myšlení a hodnocení. Je tedy strukturovaný i strukturující zároveň (Bourdieu 1972). V předloženém textu jsou ústřední tyto výzkumné otázky: Jaké byly příčiny počátku alžírské emigrace do Evropy? Jak se emigrace z Alžírska od svých počátků do dnešních dnů změnila - tedy jak se proměnily věk, gender a sociální a rodinný statut emigrantů, modely jejich chování, emigrantovy představy o emigraci, aspirace, destinace a důvody emigrace? A jaké faktory tyto změny ovlivnily?

Vycházím přitom jak z odborné literatury, tak z vlastních poznatků intenzivního terénního výzkumu uskutečněného ve Francii, v České republice a v Alžírsku. Terénní výzkum v České republice probíhal přerušovaně od roku 2000 do roku 2015, ve Francii v letech 2003, 2011 a 2012 a v Alžírsku v letech 2003 a 2011.

V České republice jsem uskutečnila množství neformálních i formálních nestrukturovaných, polostrukturovaných i strukturovaných rozhovorů. Zúčastňovala jsem se neformálních setkání alžírských imigrantů stejně jako oficiálních politicky orientovaných setkání. Během svého terénního výzkumu jsem také použila biografickou metodu - nahrávala jsem vyprávění životních příběhů několika respondentů se zaměřením na historii a vnímání jejich vlastní migrace. Většina rozhovorů probíhala ve francouzštině, některé v češtině.

Terénní výzkum v Alžírsku jsem provedla během dvou týdnů v zimě v roce 2003 ve městech Biskra, Constantine a Annaba a během třech měsíců v létě 2011 v Kabýlii ve vesnicích v regionu Timezrit a ve městě Béjaïa. Rozhovory probíhaly s muži a mladými ženami většinou ve francouzštině, se staršími ženami a s dětmi většinou v kabylištině. V kabylištině jsem byla schopná do určité míry porozumět mluvenému projevu, porozumění přitom záviselo na konkrétním mluvčím. Mé jazykové schopnosti v kabylištině stačily při běžné konverzaci, když jsem však realizovala polostrukturované rozhovory a biografická vyprávění, vždy jsem s sebou měla asistenta, který mi vše, čemu jsem nerozuměla, překládal do francouzštiny a komplikované otázky pokládal za mě. Při rozhovorech jsem se zajímala hlavně o vnímání emigrace různými věkovými, genderovými a sociálními skupinami. Realizovala jsem rovněž rozhovory s emigranty různých generací a jejich rodinami a zjišťovala jsem, jak emigrant svou emigraci prožíval a jak jeho nepřítomnost vnímali jeho blízcí. Pozorovala jsem také, jak probíhala interakce migrantů přijíždějících do Alžírka na dovolenou s jejich rodinou, přáteli a obyvateli vesnice.

Ve Francii jsem v roce 2003 pobývala osm měsíců. Během tohoto pobytu jsem uskutečnila množství neformálních i formálních polostrukturovaných rozhovorů s alžírskými studenty a s francouzskými studenty alžírského původu na univerzitě Aix-Marseille I. V několika případech jsem také použila biografickou metodu. V roce 2011 jsem během svého týdenního pobytu v Paříži a čtrnáctidenního pobytu v Marseille realizovala několik polostrukturovaných rozhovorů s příbuznými alžírských imigrantů žijících v České republice. V roce 2012 jsem během svého desetidenního pobytu v Paříži nahrála rozhovory s příbuznými kabylských imigrantů žijícími v České republice a také s imigranty, kteří čerstvě emigrovali do Francie a se kterými jsem ještě rok před tím dělala o projektu jejich emigrace rozhovor v Alžírsku. Během celého roku přitom probíhaly rozhovory po skypu s Alžířany žijícími v Alžírsku a ve Francii.

2 POČÁTKY MIGRACE - DŮVOD, DESTINACE A ÚČEL

Emigrace z Alžírka do Francie má své počátky v regionu Kabýlie. Fenomén emigrace je zde dodnes velmi silný. Jedná se o horský region na severovýchodě Alžírka, kde žije asi pětina obyvatelstva Alžírka (Chaker 1998). Mateřský jazyk obyvatel Kabýlie není na rozdíl od většiny Alžířanů arabština, ale jedna z variant berberských jazyků - kabyliščina (*taqbaylit*). Berbeři jsou přitom původní obyvatelé Maghrebu a žili zde před tím, než sem od 7. století začali pronikat Arabové z Egypta. Mnozí Berbeři byli postupem času arabizováni, Kabylové si svůj jazyk uchovali, i když i kabyliščina je silně ovlivněna arabštinou.

Důvodů, proč emigrace do Francie začala právě v Kabýlii, je několik. Vzhledem k tomu, že jde o horský chudý region s neúrodnou půdou, zde existovala již v předkoloniálních dobách sezónní migrace za prací. Její existence je doložena už ve

14. století (MacMaster 1997, s. 39-40). Muži odjížděli pracovat do velkých alžírských měst, například dělníci v tureckých manufakturách v Alžíru byli často právě Kabylové (Chaker 1998, s. 67). Kabylostí muži odjížděli z Kabýlie také za obchodem. Ve velkých alžírských, tuniských a marockých městech vyměňovali vlastní produkty (olivový olej, kůže, vlněné výrobky, vosk, šperky, zbraně) za věci, kterých bylo v Kabýlii nedostatek (obilí, textil). V předkoloniální Kabýlii také existovalo žoldáctví jako způsob přivýdělku. Kabylové se někdy nechávali najmout do armády osmanského Turecka zastupovaného v Alžíru dejem (Collet 1987).

Kolonizace Alžírsko začala v roce 1830; horskou a špatně přístupnou Kabýlii Francouzi dobyli až v 50. letech 19. století. Pro počátky emigrace do Evropy má zásadní význam rok 1871, ve kterém došlo v Kabýlii k povstání proti kolonizátorům. Povstání bylo Francouzi tvrdě potlačeno. Na Kabyly byl uplatněn princip kolektivní viny, takže veškeré obyvatelstvo Kabýlie muselo platit válečnou daň. Množství obyvatel bylo popraveno nebo vězněno a nejúrodnější půda byla konfiskována a přidělena francouzským kolonizátorům. Tyto změny způsobily hladomor. Muži tedy odjížděli hledat obživu jinde, zprvu do jiných regionů Alžírsko, kde se nechávali najímat na zemědělské práce u francouzských kolonizátorů a později do metropolitní Francie. Po událostech roku 1871 někteří Kabylové emigrovali z Kabýlie z politických důvodů; političtí migranti se přitom většinou uchýlili do sousedního Tuniska (Dirèche-Slimani 1997, s. 48).

Faktem je, že i v ostatních regionech Alžírsko kolonizátoři zabírali úrodnou půdu, hustota kolonizace na úrodných pláních přitom byla mnohem větší než v neúrodné horské Kabýlii. Znamenalo to však zároveň, že populace plání mohla pracovat u místních kolonizátorů, možností přivýdělku v Kabýlii bylo mnohem méně. Důvody, proč fenomén emigrace do Evropy začal právě v Kabýlii, vysvětlují Ath-Messaoud a Gillette několika faktory: organizací kabylské rodiny, geografickými a ekonomickými podmínkami (vlastnictví velmi malých pozemků, arborikultura, chov dobytka), demografickými faktory (silná hustota osídlení) a sociálními charakteristikami (silná integrace skupin) (Ath-Messaoud, Gillette 1976, s. 28). MacMaster vysvětluje, že v silně kolonizovaných regionech Alžírsko byla sociální struktura příliš narušená. Došlo k masivnímu zabírání půdy, dislokaci kmenové společnosti a ke zmenšení, dezintegraci a zchudnutí rodin. To emigraci značně ztěžovalo. V Kabýlii ale nebyla rodinná soudržnost kolonizací významně oslabena a právě rodinná soudržnost byla pro realizaci počátků migrace klíčová (MacMaster 1997, s. 43).³

---

³ Statistiky z 20. let 20. století dobře ilustrují disproporce mezi západem a východem Alžírsko týkající se hustoty kolonizace regionu a míry emigrace. Zatímco na západě v départementu Oran bylo 35 Evropanů na 100 Alžířanů a jen 1, 6% všech emigrantů, na východě v départementu Konstantin bylo 8 Evropanů na 100 Alžířanů a 56% všech emigrantů (Rouissi 1983, s. 69).

Významnou úlohu v počátcích emigrace hrálo také otevření francouzských škol v Kabýlii v 70. letech 19. století. Vzhledem k velké hustotě obyvatelstva a neúrodné půdě nebyla Kabýlie středem zájmů kolonizátorů, kteří chtěli zbohatnout pěstováním obilí a vína. Zároveň byli Kabylové díky svému původu mnoha Francouzi chápáni jako bližší Francouzům než Arabové. Byli viděni jako lidé středomořské kultury v mnohém podobní jižním Evropanům. Přestože byli muslimové, fakt, že před islamizací praktikovali křesťanství, z nich v myslích některých vlivných Francouzů dělal vhodné adepty asimilace do francouzské společnosti. To vše bylo důvodem, proč právě v Kabýlii byly otevřeny první francouzské školy a proč zde byla po celou dobu kolonizace hustota francouzských škol ze všech regionů Alžírsku největší. Ath-Messaoud a Gillette přitom poukazují na podobnost a provázanost fenoménů skolarizace a emigrace jako nástrojů asimilační politiky (Ath-Messaoud, Gillette 1976). Colonna interpretuje vzdělávání Kabyľů v koloniálních školách jako výchovu budoucích pracovníků pro metropolitní Francii i potřeby kolonizátorů v Alžírsku (Colonna 1975). Lacoste-Dujardin se také věnuje provázanosti mezi koloniálním školstvím a počátky migrace. Během svého výzkumu zjistila, že migrace do Francie začala ve vesnici, kde se nacházela první sekulární škola v regionu (Lacoste-Dujardin 1976). Také během mého terénního výzkumu moji respondenti zmiňovali, že první členové rodiny, kteří na začátku 20. století emigrovali do Francie, chodili do francouzských škol. Agenti rekrutující levnou pracovní sílu pro práci ve Francii přitom vyhledávali ty, kteří dobře rozuměli francouzsky.

Migrace Kabyľů do metropolitní Francie započala tedy již v 70. letech 19. století, avšak protože její realizace byla dosti obtížná kvůli povinnosti složit poměrně vysokou kauci při výjezdu, nebyly odjezdy nijak početné. Administrativní výnos z ledna 1905 povolil Alžírčanům relativně svobodně cestovat do Francie, která se potýkala s nedostatkem pracovní síly. V důsledku toho se od roku 1905 stala emigrace významnější. Většina kabyľských migrantů přitom mířila do regionů Bouches-du-Rhône (především do Marseille), Pas-de-Calais a v menší míře do Paříže a Clermont-Ferrandu. Kabylové byli ve Francii zaměstnáváni v rafinériích, dolech, docích, zemědělství a chemickém průmyslu. Často byli do továren najímáni, aby překazili stávkou dělníků (nejčastěji Italů, Poláků a Španělů).

Výnos z roku 1905 byl kolonizátory kritizován. To předznamenávalo dlouhodobý spor mezi francouzskými metropolitními politiky a kolóny. Metropolitní politici příliv levné pracovní síly do Francie podporovali, kolóni se naopak odlivu pracovní síly z kolonie báli. Zároveň měli strach z toho, že se Alžírčani v metropoli příliš emancipují a po návratu budou mít tendenci zpochybňovat jejich autoritu. Alžírčani sice ve Francii pracovali na nejhorsích pozicích, jejich situace byla ale stále lepší než v kolonii; navíc ve Francii vydělávali mnohem více. Kolonizátoři se obávali i

toho, aby se ve Francii od dělnické třídy nenakazili „bacilem odborářství a komunismu“ (MacMaster 1997).

Ath-Messaoud a Gillette zmiňují údaje z roku 1912: Ve Francii pobývalo kolem 5000 Alžířanů, z toho 2000 v Marseille, kolem 1600 pracovalo v dolech a hutích v Nord-Pas-de-Calais a zbytek pracoval v pařížském regionu v rafinériích, na staveništích a v dopravních společnostech (Ath-Messaoud, Gillette 1976, s. 27). V roce 1914 dle Chakera i MacMastera ve Francii žilo již kolem 13 000 Alžířanů (Chaker 1998, s. 67, MacMaster 1997, s. 3).

Během první světové války ve Francii nastal problém nedostatku pracovní síly kvůli mobilizaci francouzských mužů, proto vláda povolala kolem 80 000 alžírských pracovníků (Nogaro, Weil 1926, s. 25). Pařížská vláda se také rozhodla mobilizovat muže z kolonií, aby ve válce za Francii bojovali - mobilizovala 175 000 Alžířanů (Blanchard, Lemaire 2002, s. 117). Francie rekrutovala alžírské vojáky již před válkou. Nejdříve byla služba v armádě dobrovolná, od roku 1912 byla ale tříletá vojenská služba povinná (MacMaster 1997, s. 59). Ath-Messaoud a Gillette udávají počet 240 000 Alžířanů rekrutovaných pro vojenskou službu či práci ve vojenském průmyslu, což představovalo více než jednu třetinu všech alžírských mužů v produktivním věku (Ath-Messaoud, Gillette 1976, s. 33).

Vojáci byli od života francouzských civilistů mnohem více izolováni než dělníci. V armádě existovala určitá segregace. Alžířani měli speciální uniformu, a když byla jejich jednotka na francouzském území, předpisy zabraňovaly kontaktu s místním obyvatelstvem. Z lazaretů, kde leželi ranění alžírští vojáci, byly odstraněny všechny francouzské zdravotní sestry, aby se předešlo jejich vztahům (MacMaster 1997, s. 60). Za Francii padlo v první světové válce 35 000 Alžířanů (Blanchard, Lemaire 2002, s. 117).

Po skončení první světové války byla většina Alžířanů repatriována a ve Francii zbylo jen několik tisíc Alžířanů (Ath-Messaoud, Gillette 1976, s. 33). Kolonizátoři zároveň požadovali od francouzské vlády úplné zastavení emigrace. Alžírský koloniální systém byl segregáčnický a přísně dbal na udržování sociálních rozdílů mezi „domorodci“ a kolonizátory. Koloniální diskurz byl přitom paternalistický a zdůrazňoval potřebu „ochrany naivních domorodců“. Ti neměli být vystaveni svodům „civilizovaného světa“ a svobodě, na které nebyli podle kolonizátorů připraveni. Pod vlivem koloniálního lobby vytvářela metropolitní média stereotyp nebezpečných, necivilizovaných a špinavých Alžířanů (MacMaster 1997).

Poválečná rekonstrukce Francie způsobila poptávku po levné pracovní síle, francouzské firmy tak v Alžírsku rekrutovali zdravé a práceschopné muže od 13 do 40 let (MacMaster 1997, s. 87). Ath-Messaoud a Gillette ilustrují nárůst alžírské meziválečné migrace: V roce 1920 bylo zaznamenáno 21 000 odjezdů Alžířanů do Francie, v roce 1922 jich bylo 44 500 a v roce 1923 již 58 600 (Ath-Messaoud, Gillette 1976, s. 34).

Na počátku druhé světové války byli Alžířani rekrutováni, aby pracovali ve francouzském průmyslu. V roce 1940 Ministerstvo práce rekrutovalo 3000 Alžířanů (MacMaster 1997, s. 179). Vichystický režim pověřil dvě soukromé společnosti rekrutováním Alžířanů. 19 000 jich pracovalo pro německou společnost Todt, 20 000 pro francouzské společnosti; 18 000 Alžířanů bylo ve vězení nebo v zajetí (Ath-Messaud, Gillette 1976, s. 39). Vylodění Spojenců v severní Africe v listopadu 1942 znamenalo pozastavení odjezdů do Evropy až do roku 1945. Zastavení migrace způsobilo zhoršení již existující krize v Alžírsku, a tak propukl hladomor a šířily se epidemie.

3 HABITUS EMIGRANTA PRVNÍ GENERACE

Alžířtí dělníci žili ve Francii již v předválečném období ale i později v enklávách - segregovaných zónách. To bylo dáno několika důvody. Továrny, kde Alžířani pracovali, byly mnohdy na předměstí velkých měst a pracovníci byli ubytováni blízko továren. Alžířané intenzivně šetřili, a tak hledali co nejlevnější ubytování. Bydleli u francouzských nebo alžírských podnikatelů, kteří poskytovali stísněné prostory k přespaní; pracovníci se na jedné posteli často střídali. Když jeden vstával z postele a odcházel na směnu, druhý, kterému právě skončila, do ní uléhal. Důležitým rysem vzniku alžírských enkláv byla ale také alžírská auto-segregace. Alžířtí migranti měli mezi sebou silné vazby a sdružovali se na základě příbuzenské a vesnické příslušnosti. Soudržnost a solidarita alžírských emigrantů byla velmi silná. Bylo například celkem obvyklé, že emigranti dávali ze svých výplat část do jakéhosi kolektivního fondu, a když bylo potřeba uhradit například repatriaci mrtvého kolegy, platil se převoz z kolektivního fondu. Život v komunitě přinášel i další výhody. Protože byla migrace cirkulační - neustále někdo z Alžírsko přijížděl a někdo do Alžírsko odjížděl - tak se k emigrantům dostaly zprávy z domova a rodinám v Alžírsku zprávy o jejich blízkých. Ten, který odjížděl, zase mohl sloužit jako posel, který přivázel do Alžírsko dárky, dopisy i úspory.

V rámci komunity alžírských emigrantů také fungovala sociální kontrola. „Nepřístojné“ chování bylo komunitou trestáno výstrahami i pokutami. O jejich udělování rozhodovala rada, která byla do jisté míry rekonstrukcí tradiční kabylské instituce zvané *djemâa*⁴. „Ztracené existence“ (nejčastěji alkoholici) byly z komunity vyloučeny. Tito muži většinou také přerušili kontakt se svojí rodinou v Alžírsku.

Přes solidaritu a pomoc v rámci komunity zakoušeli alžířtí dělníci v emigraci četné strasti. Mezi ně patřily především nepohodlné ubytování a nebezpečná práce

---

⁴ *Djemâa* bylo shromáždění mužů vesnice, které činilo rozhodnutí týkající se nejrůznějších záležitostí vesnice - řešení konfliktů, slavení rituálů, pořádání slavností, oprava vesnických cest apod. Všichni muži na shromáždění měli právo vyjádřit svůj názor na probíranou záležitost a rozhodnutí se přijímala na základě demokratického hlasování.

v nezdravém prostředí. Mnoho emigrantů trpělo závažnými nemocemi a mnozí měli těžké, někdy i smrtelné úrazy. Emigranti se potýkali ale také se silným proti-alžírským rasismem. Navíc byli dlouhodobě odděleni od svých dětí a manželek. To znamenalo mimo jiné i to, že trpěli sexuální frustrací.

Pro pochopení proměn alžírské emigrace je důležité zmínit sociologické charakteristiky emigrantů a to, jak byla jejich emigrace chápána v samotné Kabýlii. Zpočátku emigrovali muži na limitovanou dobu. Emigrovat nemohl každý; vybírání byli spolehliví jedinci. Běžný věk se pohyboval mezi 35 a 45 lety⁵, většina z nich byla ženatých. V rámci rozšířené rodiny fungovala silná solidarita, právě ta emigraci umožnila - úspory celé rodiny byly investovány do emigrace vybraného člena rodiny, který v emigraci živil, aby maximálně ušetřil. Muži odjížděli vždy za určitým konkrétním účelem, zmiňovány jsou tyto: uživit rodinu, splatit dluhy, shromáždit peníze nutné pro koupi dobytka nebo půdy, stavbu domu či na ženění některého ze členů rodiny (Dirèche-Slimani 1997, s. 24). Sayad píše, že emigrace do Francie měla za cíl umožnit venkovské společnosti, aby se mohla zachovat (Sayad 1977, s. 62). Zemědělský a venkovský charakter emigrace se projevoval i v tom, že cyklus emigrace kopíroval cyklus zemědělského roku. Většinou se odjíždělo na konci podzimu či začátku zimy a přijíždělo v době sklizně.

Sayad píše, že emigranti byli „autentičtí nevykořenění“⁶ venkované, kteří ctili „tradiční“ kabylské venkovské hodnoty jako byly upřímnost, štedrost, velkorysost, pokora a autorita skupiny. Hlavní místo zaujímala v jejich životě *thamourt* (tzn. rodina, vesnice, vlast). Emigrant musel dokazovat, že stále ctí skupinu a je s ní solidární. Jako „dobrý emigrant“ byl chápán ten, který odolal svodům městského života a zůstal autentickým venkovanem (*bou-niya*) (Sayad 1977). Po návratu tedy emigrant musel demonstrovat svou „nezkaženost“. To znamenalo zajímat se o půdu, dobytek a komunitu. Neoblékal se jako v emigraci a dával si pozor na mluvu především na výpůjčky z městského jazyka a z francouzštiny (Sayad 1977, s. 63). V emigraci se měl správný venkovan držet zpátky a omezit kontakt s hostitelskou společností na minimum.

Emigrace byla zprvu chápána jako něco výjimečného, co nemělo trvat dlouho. I když existoval ideál co nejkratší migrace, krátký pobyt ve Francii ale mnohdy nestačil uspokojit veškeré rodinné potřeby, a tak se emigrant musel do Francie vracet. Docházelo k rotační migraci - k pravidelnému pohybu mezi Alžírskem a Francií. Pro tento typ migrace existuje v Alžírsku termín *norria*.

Především pro počátky alžírské emigrace se váže Khellilovo tvrzení, že je emigrace vždy pocíťována jako nutné zlo (Khellil 1979, s. 103). Emigrace nebyla něco,

---

⁵ Těsně před Druhou světovou válkou bylo kolem 70% Alžířanů ve Francii ve věku 35 až 45 let (Gessain, Sanson 1947, s. 170).

⁶ *Paysan empaysanné*; na toto téma také viz **Bourdieu, Sayad 1964**.

s čím se měl dotýčný chlubit. Velmi staří lidé, se kterými jsem hovořila, vzpomínali, jak v době jejich mládí emigranti neohlašovali předem po celé vesnici svůj odjezd a s komunitou se neloučili, ale odjížděli v noci či za úsvitu tak, aby je nikdo neviděl.

Emigrant první generace chápal svou emigraci jako oběť pro svou skupinu. Snažil se maximálně šetřit, aby se domů mohl vrátit co nejdříve. Veškeré úspory, které vnímal jako „peníze skupiny“ buď přivezl osobně a dal je k dispozici své rodině nebo je posílal po spolehlivých známých či příbuzných, které se z Francie vraceli dříve než on. Část těchto peněz často padla na splacení dluhu, protože se rodina mnohdy zadlužila jen proto, aby svého člena mohla do Francie poslat.

Rodinná soudržnost se projevovala i ve faktu, že emigrant nechával svou ženu a děti v Alžírsku u svých rodičů. V Kabýlii existuje tradiční patrilokalita - žena žije s manželem a dětmi u rodičů manžela. Když muž odjel, o jeho ženu a děti bylo postaráno, jeho žena a především její čest byla tedy „pod dohledem“.

4 HABITUS „NOVÉHO EMIGRANTA“

Po druhé světové válce potřebovala nadále Francie kvůli poválečné rekonstrukci levnou pracovní sílu. Od roku 1946 mohli Alžířani svobodně odjíždět za prací do Francie (Ath-Messaoud, Gillette 1976, s. 39). Počet odjezdů z Alžírsku do Francie se zvyšoval: v roce 1947 šlo o 66 000 odjezdů za rok, v roce 1955 jich bylo již 194 000 (Ath-Messaoud, Gillette 1976, s. 40).

Po válce se migrace v mnohém změnila. K jistým změnám docházelo již na konci 30. let 20. století, avšak brzdila je válka. Po válce se však projevil naplno. Šlo hlavně o následující změny (MacMaster 1997, s. 182):

1. Emigrace z Kabýlie byla sice stále dominantní, emigrovat začali ale i Alžířani z jiných regionů, hlavně ze silně kolonizovaných oblastí Oranu a Constantine, ze saharského jihu a většiny velkých měst.

2. Dříve emigrovali zemědělci s pevnými rodinnými vazbami, nově emigrovali i zchudlí a proletarizovaní jedinci, jejichž rodinné vazby byly mnohdy narušeny.

3. Začala i emigrace rodin.

Fakt, že k emigraci rodin začalo docházet i v regionech s narušenými rodinnými strukturami, zdůraznili dříve než MacMaster i Ath-Messaoud a Gillette. Popisují podobné transformační trendy jako MacMaster a také konstatují, že důvody odjezdu už nebyly konjunkturální, ale nově endemické, konstantní a strukturální. Emigrace přestala být provizorním východiskem situace a stala se dlouhodobým, někdy i definitivním řešením. To platilo nejen pro ty, kteří do Alžírsku vzali své ženy a děti, ale i pro ty, jejichž rodiny v Alžírsku zůstaly. Prodloužení pobytu ve Francii znamenalo „profesionalizaci“ emigranta. Ten svůj aktivní život začínal v emigraci a svůj status emigranta si udržel často po celý svůj život (Ath-Messaoud, Gillette 1976).

Hodnoty „autentického venkovana“ nemohly podle Sayada dlouhodobě odolávat vykořenění z emigrace. Nejdůležitějším zdrojem příjmů se staly peníze z emigrace. To změnilo rurální způsob života, hlavně místní ekonomiku a vnímání času, práce, výdělku, peníze, prestiže, autority a solidarity. Významné začaly být peníze v hotovosti, pracovní poměr a vzdělání (Ath-Messaoud, Gillette 1976, s. 55). Sayad tvrdí, že emigrace urychlila proces vykořenění venkovanů (*dépaysannisation*)⁷, což změnilo původní podmínky emigrace (Sayad 1977, s. 65).

Khellil píše, že dříve byly v Alžírsku oceňovány především odvaha, čest a vědění; s novým typem emigrace začaly hrát důležitou úlohu peníze (Khellil 1979, s. 40). Bohatství „nového emigranta“ muselo být stavěno na odiv. Při návratu do Alžírska byl „dobře“ oblečen, tedy v evropském oblečení - v kravatě a obleku. Přivezl s sebou dárky a často po návratu do vesnice ostentativně utrácel. Při vyprávění o práci v emigraci nebyly příliš zmiňovány negativní stránky emigrace, ale spíše zdůrazňovány pozitivní věci, což sloužilo jako důkaz, že dotyčný v emigraci uspěl. To byl také důvod, proč v alžírské společnosti začal kolovat mýtus o blahobytném životě v emigraci (Khellil 1979, s. 82). Tento mýtus zase probouzel u mladých alžírských mužů přání také emigrovat, čímž se emigrace reprodukovala.

Emigrace se stala individuální věcí a jedinec už nebyl pečlivě vybírán rodinou. Pro některé emigrace znamenala osvobození od neúprosné kontroly komunity. Sayad tvrdí, že pro mnohé již nebyla důvodem emigrace pomoc rodině a komunitě, ale spíše touha emancipovat se od jejich omezování (Sayad 1977, s. 66).

V emigraci docházelo k větší konfrontaci s francouzskou společností. „Starý“ emigrant se dle Sayada značně auto-segregoval; „nový“ emigrant byl lépe integrovaný, měl s francouzskou společností bližší kontakt, to však také znamenalo i intenzivnější zkušenosti rasismu ze strany Francouzů (Sayad 1977, s. 72). Srovnání s francouzskou společností zároveň vyvolávala jistý odstup v pohledu na vlastní společnost, a tak „nový emigrant“ někdy zpochybňoval „tradiční“ způsob života.

Změnil se i vztah k penězům. Fakt, že emigrantovy peníze živily rodinu, změnil vztahy v rodině. Mladí emigranti již nectili autoritu staršího patriarchy, ale často požadovali vysvětlení, jak je s „jejich“ penězi nakládáno (Sayad 1977, s. 74). Zatímco emigrant první generace posílal veškeré uspořené peníze rodině a šetřil na úkor sebe, „nový emigrant“ rodině sice peníze posílal, avšak již ne všechny; posílal je pravidelně a částka měla pokrýt předem dohodnuté výdaje (Sayad 1977, s. 67). Kalkul zavedený emigrací i mezi těmi nejbližšími podkopával podle Sayada základy původní solidarity (Sayad 1977, s. 74), čímž došlo k tomu, že emigrace ničila sociální principy, které ji původně umožnily.

„Nový emigrant“ byl mladší než emigrant první generace. Zatímco v předvečer Druhé světové války bylo kolem 70% alžírských imigrantů mezi 35 až 45 lety

---

⁷ K procesu vykořenění alžírských venkovanů více viz **Bourdieu, Sayad 1964**.

(Gessain, Sanson 1947, s. 170), v roce 1954 imigranti ve věku mezi 35 a 45 lety tvořili jen 20% a mladší imigranti mezi 20 a 35 lety 60% imigrantů ve Francii.⁸ Mnohem více emigrantů bylo také svobodných. Důvodem byl nižší věk emigrujících, ale také fakt, že cílem mnohých byla svoboda a dobrodružství, a z toho důvodu se nehodlali před emigrací ženit (Sayad 1977, s. 66). Tito emigranti se většinou ženili později, než bylo dříve obvyklé, a tak se také posouval věk, kdy měli první dítě.

5 ZMĚNY ZPŮSOBENÉ ALŽÍRSKOU OSVOBOZENECKOU VÁLKOU

Už před alžírskou osvobozenou válkou (1954-1962) byla v Alžírsku bída, vysoká nezaměstnanost a hlad, válka ale vše zhoršila. Přes 3,5 miliónů alžírských venkovanů bylo nuceno opustit své domovy, což byla polovina rurální alžírské populace (MacMaster 1997, s. 202). Bourdieu a Sayad tvrdí, že násilné přesídlení a styk s peněžní ekonomikou měly na alžírské venkovany zničující vliv - změnily jejich návyky, narušily rodinnou strukturu a podlomily „tradiční“ hodnoty (Bourdieu, Sayad 1964). Otřesné podmínky života během války a rozvrat alžírské společnosti způsobily nárůst emigrace. Nejen muži odjížděli do Francie, aby unikli válce. Dahmani píše, že v některých kabylských vesnicích, kde před válkou komunita nesouhlasila s emigrací žen, byly ženy během války povzbuzovány, aby odjely se svými manželi do bezpečí (Dahmani 2012, s. 134).

Ve Francii byli za osvobozenou válku Alžířani vnímáni jako nepřátelé a setkávali se jak s tvrdou policejní represí, tak s xenofobními útoky. Genty zdůrazňuje, že alžírská osvobozená válka výrazným způsobem přispěla k utváření obrázku alžírského imigranta jako „asociálního elementu“ (Genty 2009, s. 213).

Ani po nezávislosti Alžírska emigrace do Francie neskončila. Byla sice vnímána jako znak koloniálního vykořisťování, ale nezávislé Alžírsko bylo příliš závislé na zdrojích, které z Francie od emigrantů do země plynuly. Po ničivé válce bylo zároveň v katastrofální ekonomické situaci. Oficiální statistiky udávají tato čísla: 350 000 Alžířanů ve Francii v roce 1962, 530 000 v roce 1968, 800 000 v roce 1972 a 845 000 v roce 1973 (MacMaster 1997, s. 189; Ath-Messaoud, Gillette 1976, s. 45-46). Ani Francie emigraci oficiálně nezastavila. MacMaster tvrdí, že to bylo z toho důvodu, že si Francie chtěla v Alžírsku zajistit postkoloniální ekonomickou dominanci, zvláště stála o monopol na těžbu a zpracování saharské ropy (MacMaster 1997, s. 203-204).

V 60. letech bylo Alžírsko ještě plně závislé na Francii, ale postupně se začalo osamostatňovat. V roce 1971 došlo k diplomatické krizi mezi oběma zeměmi, protože Alžírsko znárodnilo francouzské společnosti těžící alžírský zemní plyn. Snížily se obchodní aktivity mezi oběma zeměmi a alžírská vláda začala omezovat odjezdy

---

⁸ Les Français musulmans originaires de l'Algérie, Bulletin de statistique, n 391, 392, 29 oct. et 5 nov. 1955

kvalifikovaných dělníků ze země. Navíc vyhlásila program pro podporu návratu kvalifikovaných dělníků z Francie zpátky do Alžírska.

V roce 1973 zastavila alžírská vláda oficiálně jakoukoliv další migraci, důsledky tohoto rozhodnutí ale byly v rozporu s jejím očekáváním. Cirkulace mezi Alžírskem a Francií byla ztížena, a tak většina migrantů nechtěla riskovat, že se do Francie již nebude moci vrátit. Mnozí se tedy rozhodli ve Francii zůstat, někteří také do Francie dostat svou ženu a děti. Zastavení migrace tedy paradoxně způsobilo spíše její nárůst (Ath-Messaoud, Gillette 1976, s. 46). Slučování rodin se od té doby stalo hlavním motivem alžírské emigrace do Francie (Ath-Messaoud, Gillette 1976, s. 48; Couëdel 2012).

V roce 1974 zastavila oficiálně alžírskou imigraci Francie a to kvůli zhoršeným vztahům mezi oběma zeměmi, ale také kvůli ekonomické a ropné krizi. Rasismus vůči Alžířanům se navíc ve francouzské společnosti stal palčivým společenským problémem a pro určitou část francouzské společnosti jedním z důležitých předvolebních témat. Právě na začátku 70. let založil Jean-Marie Le Pen, veterán z alžírské osvobozené války, krajně pravicovou a proti-imigrantsky orientovanou politickou stranu *Front National (Národní fronta)*.

Emigrace se tedy ve Francii ustanovovala v permanentní strukturu a přestala být migrací výhradně pracovní, mužskou a dospělou (Sayad 1977, s. 76-77). V roce 1977 žilo ve Francii 900 000 Alžířanů, z toho 550 000 mužů a 71 000 žen starších 16 let, zbytek tvořily děti mladší 16 let, což představovalo 30% alžírské populace ve Francii (Sayad 1977, s. 77).

Mezi Alžířany ve Francii se vytvořily pevné vazby solidarity, bez kterých by nebylo možné emigraci udržet. Alžírská komunita ve Francii měla již „své“ čtvrti, hotely, ubytovny, obchody a kavárny. Zároveň už bylo možné ve Francii najít partnera pro své děti z „vlastní“ komunity. Existovala přitom tendence endogamie v rámci skupiny alžírského nebo alespoň maghrebského původu, docházelo ale i ke sňatkům s Francouzi. Endogamie byla přitom silnější u žen než u mužů. Důležitou úlohu hrály předpisy islámu, podle kterých může muslim uzavřít sňatek s křesťankou či židovkou, muslimka pouze s muslimem. Důležitá byla ale i pravidly cti a logika tradiční patrilinearity magrebské společnosti - ženy se sňatkem stávají součástí manželovy rodiny. Pro velkou část rodičů nebylo problémem, pokud si jejich syn přivedl za nevěstu Francouzku, problematičtější to bylo v případě vztahu dcery s Francouzem. V roce 1973 se 52,7% Alžířanů žijících ve Francii oženilo s Francouzku, Francouze si však vzalo jen 15% Alžířanek žijících ve Francii (Sayad 1977, s. 79).

Většina alžírských do Francie přestěhovaných rodin tam už zůstala, přesto si mnohdy dlouho udržovaly mýtus návratu (cf Anwar 1979) do Alžírska, který se nikdy neuskutečnil. Emigranti pocítovali často potřebu demonstrovat svůj vztah Alžířsku a dokazovat záměr se tam navrátit. Častokrát to byla právě stavba moderního domu

v Alžírsku, která v demonstraci úmyslu návratu hrála důležitou funkci. Moderních, velkých a dobře vybavených, avšak prázdných domů je tak Alžírsko plné.

Mýtus návratu také ovlivnil výchovu dětí imigrantů. Ty byly vychovávány tak, aby je Francie „nezkazila“. Zároveň však vyrůstaly ve francouzské společnosti - prošly francouzským státním školstvím, ve kterém hraje výchova k národní hrdosti a sekulárním hodnotám Republiky důležitou úlohu. Mnohdy tak zažívaly problémy identity. Rodina od nich očekávala, že nezapomenou na své kořeny, francouzská společnost vyžadovala, aby se stali Francouzi, i když je zároveň jako Francouze plně nepřijímala. Těmto protichůdným nárokům mohly děti imigrantů jen těžko dostat. Uvnitř rodiny někdy vznikaly konflikty mezi generacemi. Děti magrebských imigrantů přitom byly a stále jsou sociálně stigmatizovány. Vyrůstaly většinou na sídlišťích, kde je vysoká nezaměstnanost a kriminalita a nízká úroveň státních škol, což limituje možnost jejich pracovního uplatnění.

Situace byla komplikovaná i pro rodiče. Ti často trpěli tím, že se jim nepodařilo své děti vychovat podle „tradičních alžírských“ hodnot. V očích svých dětí byli přitom často vnímáni jako „zaostalí“. Navíc jejich děti byly svědky jejich sociálního ponížení. Rodiče byli většinou společností vysmíváni kvůli vykonávání stigmatizované práce, alžírskému přízvuku i neobratnému vyjadřování ve francouzštině.

V Alžírsku se v pohledu na děti emigrantů mísila podezřívavost, lítost i závist (Sayad 2006, s. 66). Dcery emigrantů často vzbuzovaly podezření, že je výchova ve Francii zkazila. O ctnosti a cudnosti dcery emigranta se tak pochybovalo mnohem více než o ctnosti a cudnosti jakékoli (jiné) Alžíranky. Z tohoto důvodu se rodiče snažili usilovně dokázat, že vychovávali dceru správně a že je dívka ctnostná.

Děti emigrantů se v Alžírsku často necítily doma a vnímaly nevráživost okolí. Odsuzován byl přitom nejen postoj Alžířanů k emigrantům, ale také chování mužů vůči ženám. V Alžírsku je jasně cítit, že venkovní prostor náleží mužům. Obtěžující pozornost mužů, na které nebyly dcery emigrantů z Evropy zvyklé, vzbuzovaly nepříjemné pocity. Mnohé děti emigrantů považovaly Alžírsko za zaostalé. Alžířané naopak cítili ze strany emigrantů nadřazenost a odstup.

5 SOUČASNOST

Celé Alžírsko a Kabýlie především byla fenoménem emigrace zásadně ovlivněna. V souvislosti s tím lze hovořit o kultuře emigrace, jak o ni píše Cohen (2004). Emigrace měla a má vliv na ekonomické chování, politické smýšlení i rodinné vazby. V Alžírsku vyrostlo několik generací dětí, které své otce vídaly jen o prázdninách a ženy, které žily většinu svého života bez manžela, což vzájemné vztahy významně ovlivnilo. Přestože nepřítomnost otce a manžela byla těmi, kteří v Alžírsku

zůstali, vnímána jako utrpení, i velká část současné generace mladých mužů touží z Alžírska odjet. Do dnešních dob v Alžírsku koluje mýtus o snadném životě v Evropě. Svůj původ má v tradici emigrace a diskurzu emigrantů opomíjející negativní stránky emigrace, v dnešní době je navíc přizívován sociálními sítěmi v čele s facebookem. Mladí Alžířani jsou silně frustrovaní ze současné politické situace v Alžírsku. Kvůli nepodařené politické transformaci na začátku 90. let, která skončila desetiletím brutálního terorismu, jehož oběti jsou odhadovány na 200 000 (Courier International 2016), jsou skeptičtí vůči možnosti jakékoliv pozitivní změny. Většina z nich je frustrovaná kvůli těžkostem spojeným s hledáním práce a bydlení, což jim ztěžuje možnost osamostatnit se od rodičů a oženit se. Velká část mladých Alžířanů je také sexuálně frustrovaná kvůli kultu panenství nevěst a poměrně vysokému věku ženichů. Obrázek sexuálně nevázané Evropy šířící se po internetu je pro sexuálně frustrované mladíky lákavý.

V současné době existuje tendence emigrace mladíků kolem dvaceti let, avšak ani emigrace starších svobodných mužů není výjimkou. To je dáno také tím, že velké části Alžířanů dnes trvá dlouhou dobu, než se jim vysněná emigrace podaří uskutečnit. Sňatek tak mnozí odkládají a upínají se spíše k představě, že víza nakonec získají a Alžířsko opustí. Existuje však určitá věková hranice, od které je chápáno jako nepatřičné začínat život v emigraci, což se pohybuje kolem čtyřicátého roku věku muže. Důležitý faktor je ale také rodinný stav a děti. Většina ženatých mužů s dětmi, byť jim mohlo být jen třicet, si nedokázalo představit odjet do ciziny s rodinou. Svůj sen o emigraci si tak dnes velká část alžírských mužů udržuje do doby, než se ožení.

Ideálem je dnes tedy emigrovat svobodný a oženit s Evropankou. To v sobě skrývá dvojitou výhodu - oženit se s Evropankou je prestižní záležitostí - Evropanka je kvůli svému světlému vzhledu chápána jako krásná, zároveň je mnohými Alžířany, především Kabyly, vnímána prestižně jako ta „civilizovaná“. Oženit se s Evropankou je však také nejsnadnější možností, jak získat v Evropě legální pobyt a časem také občanství dané země. Laffort poukazuje na to, že sňatek je také často voleným způsobem, jak svou emigraci uskutečnit. Někdy jsou za tímto účelem vyhledávány Evropanky - turistiky nebo ženy na sociálních sítích. Nejčastěji jsou k tomuto účelu voleni partneři magrebského původu, kteří mají francouzské občanství. Jde přitom jak o sňatky uzavřené z lásky, tak o sňatky uzavřené z rozumu s nadějí, že vztah bude fungovat, tak o fingované sňatky, jejichž cena se pohybuje mezi 5 000 a 7 000 Euro (Laffort 2013, s. 130).

Přání opustit Alžířsko je u většiny mladíků tak silný, že ve chvíli, kdy opakovaně neuspějí v žádosti o vízum do některé z evropských zemí, přicházejí na řadu i extrémnější způsoby realizace emigrace; tím je nelegální emigrace nazývaná *harraga*. To je termín pro migraci z Magrebu, kdy se jedinci bez dokumentů snaží na

nejrůznějších typech lodí a improvizovaných plavidel překročit Středozemní moře a dostat se do jižní Evropy.⁹

Emigrace žen je v Alžírsku mnohem méně rozšířená, ale existuje. Původně bylo nemyslitelné, aby žena odjízďela do ciziny. Zvláště během osvobozené války se ale odjezdy žen za jejich manželi staly častou praxí. Od 80. let se také rozšířil trend, kdy alžírské mladé dívky odjízďely studovat na vysokou školu do Francie. Po studiu se pak vracely zpátky do Alžírsku, někdy ve Francii zůstaly a našly si tam magrebského manžela. Mladé alžírské dívky odjízďejí do Francie studovat do dnešních dnů. Závisí přitom na rodině, zda dívce odjezd povolí a v odjezdu ji podporují. Poslat mladou svobodnou dívku do jiné země bez dozoru není samozřejmostí. Vzdělanější městské rodiny přitom jsou v tomto ohledu otevřenější než dělnické venkovské rodiny. Většina dívek přitom míří studovat do Francie, což je dáno jednak jazykovou otázkou, navíc Francie není vnímána jako *terra incognita*.

Emigrace do Francie je dodnes v Alžírsku chápána jako standardní, běžná a „normální“. Couédel píše, že tradice emigrace z Alžírsku vytvořila na základě zkušenosti jak na makro-sociologické úrovni, tak na mikro-sociologické úrovni materiální a paměťové pojetí emigrace, které je pevně svázáno s Francií. Ta je v alžírském kolektivním vědomí totálně integrovaná, navíc je chápána jako něco, na co mají Alžířani nárok (Couédel 2012, s. 192). V současné době přitom existují čtyři způsoby, jak z Alžírsku legálně do Francie odjet (Couédel 2012, s. 189):

1. naturalizace; Alžířan může žádat o francouzské státní občanství, pokud má jednoho rodiče s francouzskou státní příslušností; v dnešní době se to týká velmi málo lidí
2. svatba s Francouzem/Francouzskou, kteří jsou velmi často potomci alžírských imigrantů
3. sloučení rodiny (*regroupement familial*)
4. studium ve Francii

U mladé generace je však zároveň emigrace do Francie právě díky své tradici, „normálnosti“ a početnosti, chápána někdy jako nepřilíš žádoucí a přežitá. V rozhovorech se přitom často objevovala věta: „*Francie je Alžírsko*.“ Ve Francii existuje nelichotivý stereotyp Alžířana a s tím spojené stigma a do určité míry i společenská kontrola mezi Alžířany. Collyer ukazuje, že teorie sociálních sítí v případě alžírské emigrace do určité míry selhává. Dokazuje, že mnoho Alžířanů, kteří mají rodinné vazby ve Francii, se rozhodlo emigrovat do Velké Británie právě proto, aby se osvobodili od příliš těsných vazeb k alžírské komunitě (Collyer 2005). Jako žádaná je

---

⁹ Přestože tento způsob nelegální emigrace existuje i v jiných částech světa, snaha o přeplutí Středozemního moře je nejčastější a zároveň nejvražednější. Dle statistik Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (*United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR*) se v roce 2014 pokusilo o toto přeplutí 207000 osob, z toho 3419 zemřelo (The UN Refugee Agency 2016)

v očích Alžíránů i migrace do frankofonní Kanady, Německa a skandinávských zemí. Alžírani dnes však emigrují do všech zemí Evropské unie včetně těch postkomunistických, důležitá přitom v žádosti o vízum není ani tolik destinace jako možnost zvýšit své šance z Alžírska vůbec odjet. Alžírani jsou totiž již delší dobu nejvíce odmítanými žadateli o vízum v schengenském prostoru, jak dokládá následující tabulka:

Tab. 1: Žádosti o vízum do zemí schengenského prostoru podle země původu za rok 2014

	Země	Počet žádostí o vízum	Procento odmítnutých
1.	Ruská federace	5 768 182	0,9%
2.	Čína	1 800 369	3,1%
3.	Ukrajina	1 387 086	2,0%
4.	Bělorusko	881 404	0,3%
5.	Turecko	813 339	4,7%
6.	Alžírsko	588 390	34,6%
7.	Indie	568 216	6,9%
8.	Maroko	434 652	14,5%
9.	Saudská Arábie	308 879	2,6%
10.	Spojené arabské emiráty	253 765	8,3%
11.	Velká Británie	236 181	4,0%
12.	Thajsko	219 015	3,9%
13.	Jihoafrická republika	172 200	1,4%
14.	Kuvajt	164 753	3,0%
15.	Írán	160 145	19,5%
16.	Egypt	156 995	13,4%
17.	Tunisko	152 038	13,5%
18.	Kazachstán	148 879	2,2%
19.	Indonésie	143 410	1,1%
20.	Kolumbie	133 200	4,5%

Zdroj: Zpracováno na základě údajů získaných z European Commission (2016)

6 ZÁVĚR

Vzhledem k alžírské historické zkušenosti se v Alžírsku stala emigrace běžným řešením nejrůznějších problémů. Touhu současných mladíků emigrovat přitom formuje a posiluje několik faktorů: více než stoletá tradice emigrace z Alžírska, mýtus o blahobytném životě v Evropě a v dnešní době i sociální média v čele s facebookem. Alžírani ale nejsou v současné Evropě vítanými migranty. Úlohu v tom hraje jak negativní stereotyp z koloniálních dob, tak novější stereotyp sociálně vyloučených přistěhovaleckých předměstí, která se stala symbolem neúspěchu francouzského asimilačního modelu a „problémů s imigranty z muslimských zemí“. Většina

populistických stran evropských zemí zařadila nevraživou islamofobii do svého diskurzu. Vzhledem k všeobecnému strachu ze současného světového islamistického terorismu oslovuje tato populistická politika čím dál více lidí. To zároveň vytváří a posiluje hranice mezi Evropany a muslimy (jakoby nebylo možné být Evropanem a muslimem zároveň) a stigmatizuje a vylučuje ze společnosti muslimy ať už čerstvě přistěhovalé nebo žijící v Evropě desítky let. Podobná stigmatizace a vytváření hranic tak zcela naplňuje sen islamistů o nesmiřitelném konfliktu civilizací a stigmatizované a vylučované muslimy zároveň žene do jejich náručí.

Fundamentalistický islám se stal odpovědí na nepřijetí evropskou společností, stigmatizaci a na krizi identity u mnohých potomků přistěhovalců druhé a třetí generace ještě před ustanovením tzv. Islámského státu a to nejen u Alžírčanů ve Francii. Také příslušníci druhé generace Turků v Německu se někdy hlásili k fundamentalistickému islámu v reakci na nepřijetí a diskriminaci německou společností (Schiffauer 2004). Významný počet mladých žen třetí generace tureckých imigrantů v Německu se rozhodlo nosit hidžáb proti vůli svých rodičů (Salvatore, Amir-Moazami 2002). Islám se v dnešní době stal symbolem opozice vůči západní, kapitalistické, konzumní a „nemorální“ společnosti. Právě stigmatizované jedince stíhané sociální nepřízní a trvale zakoušející pocit nedostatku respektu a pokoření snadno oslovují imámové placení Saudskou Arábií a islamistickými extremistickými hnutími. Ti poskytují marginalizovaným mladíkům přijetí v komunitě, pocit respektu, důstojnosti, důležitosti i zjednodušující nalezení viníků za jedincovy neúspěchy a pomoc v (znovu)nastolení smyslu života. Mladíci mnohdy s kriminální minulostí se tak stávají apoštoly brojící proti „zkaženému, promiskuitnímu a nevěřícímu“ západu. Takový je i příklad útočníků na pařížský satirický magazín Charlie Hebdo v lednu 2015, bratrů Kouachiových narozených ve Francii alžírské matce. Jednou z dvanácti obětí útoku byl přitom také šedesátiletý Kabyl Mustapha Ourrad, který z Alžírsko do Francie emigroval ve věku dvaceti let a pro Charlie Hebdo pracoval jako korektor.

Také v samotném Alžírsku oslovuje islamismus určitou část mladé frustrované populace. Ti kritizují stávající alžírský režim jako zkorumpovaný režim nevěřících. Ztotožňují se s ostatními muslimy napříč státy; muslimy přitom vnímají jako trpící na národní i mezinárodní úrovni. Příčinu tohoto globálního utrpení spatřují v západní „imperialistické“ politice a s tím souvisejícím zájmem o blízkovýchodní ropu. Obviňují Západ v čele se Spojenými státy a Izraelem za tristní situaci na Blízkém východě a z podpory prozápadních autoritářských režimů muslimských zemí.

Za alžírské osvobozené války byl islám sjednocující symbol v boji za národní zájmy proti francouzským kolonizátorům. V dnešní době je některými Alžírčany alžírský stát kritizovaný jako „málo islámský“, jinými jako „příliš islámský“. Tendenci kritizovat alžírský režim jako „příliš islámský“ mají především levicově zaměřeni jedinci a Kabylové. Politika nezávislého Alžírsko totiž do velké míry vyloučila Kabyly z projektu národní jednoty, ti se v reakci na to začali hlásit o svá

práva. V roce 2001 bylo přitom založeno Hnutí za autonomii Kabýlie (*Mouvement pour l'Autonomie de la Kabylie*, MAK), které původně požadovalo autonomii Kabýlie v rámci Alžírsko, v roce 2013 se přejmenovalo na Hnutí za sebeurčení Kabýlie (*Mouvement pour l'Autodétermination de la Kabylie*, MAK) a začalo požadovat samostatnost Kabýlie. MAK je přitom činný především v emigraci, zvláště ve Francii, Kanadě a Německu. Vyznává hodnoty demokracie po vzoru západních zemí s důrazem na sekularismus, svobodu slova a principy základních lidských práv a jako své největší nepřátele chápe islamisty.

Někteří Alžířani dnes z Alžírsko emigrují do Evropy, aby unikli před islamisty. Jiní Alžířani ve jménu „Alláha a všech trpících muslimů“ odcházejí do Sýrie bojovat za Islámský stát. Většina emigrujících alžírských mladíků ale nesleduje politické cíle, je „jen“ přesvědčena, že ve „svobodné, demokratické a prosperující“ Evropě se jim podaří žít svůj „normální“ život šťastněji a úspěšněji než v režimu nedemokratického Alžírsko, v jehož pozitivní proměnu již přestali věřit. To, jaký vztah budou mít k zemi imigrace, pak vedle analyzovaných v Alžírsku vytvořených dispozic bude do velké míry záviset také na tom, jak v ní budou přijímáni.

POUŽITÁ LITERATURA

1. ANWAR, M. (1979): *The Myth of Return: Pakistanis in Britain*. London: Heinemann.
2. ATH-MESSAOUD, M. – GILLETTE, A. (1976): *L'immigration algérienne en France*. Paris: Éditions Entente.
3. BLANCHARD, P. – LEMAIRE, S. (2002): *Culture coloniale, la France conquise par son Empire (1873-1931)*. Paris: Éditions Autrement.
4. BOURDIEU, P. (2000 [1972]): *Esquisse d'une théorie de la pratique précédée de trois études d'ethnologie kabyle*. Paris: Édition du Seuil.
5. BOURDIEU, P. – SAYAD, A. (2007 [1964]): *Le déracinement. La crise de l'agriculture traditionnelle en Algérie*. Paris: Les Éditions de Minuit.
6. COHEN, J. H. (2004): *The Culture of Migration in Southern Mexico*. Austin: University of Texas Press.
7. COLLOT, C. (1987): *Les institutions de l'Algérie durant la période coloniale (1830-1962)*. Édition du CNRS.
8. COLLYER, M. (2005): „When do social networks fail to explain migration? Accounting for the movement of Algerian asylum-seekers to the UK.“ In *Journal of Ethnic and Migration Studies*, roč. 31, č. 4, str. 699-718.
9. COLONNA, F. (1975): *Instituteurs algériens, 1883-1939*. Paris: Presses de la fondation nationale des sciences politiques.

10. COUËDEL, R. (2012): „Les étudiants algériens en France: Étudiants étrangers ou immigrés?“ In CHACHOUA, K. (ed.): *L'émigration algérienne en France: Un cas exemplaire, En hommage à Abdelmalek Sayad (1933-1998)*. Alger: CNRPAH, str.187-206.
11. COURRIER INTERNATIONAL. (2015): Chronologie Algérie: 1954 - 2012. [Online.] In *Courrier International*, 2012. [Citováno 20. 8. 2015.] Dostupné na internetu: <<http://www.courrierinternational.com/article/2012/03/15/algerie-1954-2012>>.
12. DAHMANI, F. (2012): „De la noria à l'émigration des femmes algériennes vers la France. Le cas de femmes d'origine rurale.“ In CHACHOUA, K. (ed.): *L'émigration algérienne en France: Un cas exemplaire, En hommage à Abdelmalek Sayad (1933-1998)*. Alger: CNRPAH.
13. DIRECHÈCHE-SLIMANI, K. (1997): *Histoire de l'émigration kabyle en France au XXe siècle*. Paris: L'Harmattan.
14. EMBER, M. – EMBER, C.R. – SKOGGARD, I. (eds.) (2004): *Encyclopedia of Diasporas, Volume II: Diaspora Communities*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
15. EUROPEAN COMMISSION. (2016) Migration and home affairs. [Online.] In *European Commission*, 2016. [Citováno 20. 7. 2016.] Dostupné na internetu: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/visa-policy/index_en.htm
16. FERRÉOL, G. – BERRETIMA, A.-H. (eds.) (2013): *Polarisation et enjeux des mouvements migratoires entre les deux rives de la Méditerranée*. Bruxelles: Éditions EME.
17. GENTY, J.-R. (2009): *Les étrangers dans la région du Nord. Repères pour une histoire régionale de l'immigration dans le Nord Pas-de-Calais (1850-1970)*. Paris: L'Harmattan.
18. GESSAIN, R. – SANSON, R. (1947): *Documents sur l'immigration. Collection Travaux et documents de l'I.N.E.D.* Paris: Presses Universitaires de France.
19. CHACHOUA, K. (ed.) (2012): *L'émigration algérienne en France: Un cas exemplaire, En hommage à Abdelmalek Sayad (1933-1998)*. Alger: CNRPAH.
20. CHAKER, S. (1998): *Berbères aujourd'hui*. Paris: L'Harmattan.
21. KHELLIL, M. (1979): *L'exil kabyle*. Paris: L'Harmattan.
22. LACOSTE-DUJARDIN, C. (1976): *Un village algérien: Structures et évolution récente*. Alger: Société nationale d'édition et de diffusion.
23. LAFFORT, B. (2013): Diversification des destinations et nouvelles stratégies de départ en Méditerranée occidentale. In FERRÉOL, G. – BERRETIMA, A.-H. (eds.) *Polarisation et enjeux des mouvements migratoires entre les deux rives de la Méditerranée*. Bruxelles: Éditions EME.

24. MACMASTER, N. (1997): *Colonial Migrants and Racism. Algerians in France, 1900-62*. London: MacMillan Press.
25. NOGARO, B. – WEIL, L. (1926): *La main-d'oeuvre étrangère et coloniale pendant la guerre*. Paris: Presses Universitaires de France.
26. ROUISSI, M. (1983): *Population et société au Maghreb*. Tunis: Cérès Productions.
27. SALVATORE, A. – AMIR-MOAZAMI, S. (2002): „Transformation religiöser Traditionen in kolonialen, postkolonialen und europäischen Öffentlichkeiten.“ In *Berliner Zeitschrift für Sociologie* 3: 309-330.
28. SAYAD, A. (1977): „Les trois âges de l’émigration algérienne.“ In *Actes de la recherche en sciences sociales*, n° 15, janvier, 1977, str. 59 – 80.
29. SAYAD, A. (2006): *L’immigration ou les paradoxes de l’altérité. 2. Les enfants illégitimes*. Paris: Raisons d’agir.
30. SCHIFFAUER, W. (2004): „Turks in Germany.“ In EMBER, M., EMBER, C. R., SKOGGARD, I. (eds.). *Encyclopedia of Diasporas, Volume II: Diaspora Communities*, New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, str. 1130 – 1140.
31. THE UN REFUGEE AGENCY. (2016) *Deadly Seas in 2014*. [Online.] In *The UN Refugee Agency*, 2016. [Citováno 20. 6. 2016] Dostupné na internetu: <http://unhcr.org/deadlyseas/>